

Moduł IO7:
Powiązanie teorii z praktyką:
firmy uczniowskie i zajęcia szkolne

Wydawca: Instytut Kształcenia Ekonomicznego
przy Uniwersytecie Carl von Ossietzky w Oldenburgu

Opracowane przez: Dr. Michael Koch, Izabela Bieda (oboje: Instytut Kształcenia
Ekonomicznego (IfÖB))

© 2017 Instytut Kształcenia Ekonomicznego gGmbH
Kontakt: Bismarckstraße 31, 26122 Oldenburg, www.ioeb.de

Tekst, jak i jego fragmenty są chronione prawami autorskimi.

Każde użycie w przypadkach innych niż przewidziano w ustawie tylko za pisemną zgodą wydawcy.

Uwaga dot. § 52a prawa autorskiego: zarówno dzieło, jak i jego części nie mogą być bez zgody wydawcy ani skanowane ani publikowane w Internecie. Obowiązuje to również wewnętrznych stron szkół i innych placówek oświatowych.

Program finansowany przez: Erasmus+

Nazwa projektu Win²: aktywizująca realizacja zajęć ekonomicznych z uwzględnieniem wątku międzynarodowego.

Strona internetowa projektu: <http://www.winwin-youngentrepreneur.eu/>

Czas trwania projektu: 2014 - 2017

Numer projektu: VG-SPS-NI-001521-3

Koordinator projektu: Instytut Kształcenia Ekonomicznego gGmbH

Partnerzy projektu: Rectus (Polska), Varna Free University i Start it smart (Bułgaria),
Uniwersytet Carl von Ossietzky w Oldenburgu (Niemcy)
Szkoły gimnazjalne i ponadgimnazjalne z Polski, Bułgarii, Niemiec

Projekt zrealizowano dzięki wsparciu finansowemu Komisji Europejskiej. Odpowiedzialność za treść ponosi autor. Komisja nie ponosi odpowiedzialności za dalsze korzystanie z zawartych w niej informacji.

- Spis treści -

Wprowadzenie	1
1. O połączeniu pracy firm uczniowskich z zajęciami lekcyjnymi	2
1.1 Rozwój kompetentności w ramach pracy firm uczniowskich	2
1.2 Zarys ważnych tematów	4
2. Systematyczna implementacja kontaktów z praktyką	7
2.1 Podstawowe przemyślenia	7
2.2 Wymagania jakościowe wobec kontaktów z praktyką pomiędzy szkołą i gospodarką	10
2.3 Formy kontaktów z praktyką.....	13
2.3.1 Wycieczki dydaktyczne	13
2.3.2 Wywiad z ekspertem	17
3. Programowe połączenie pracy firmy uczniowskiej z przedmiotami ekonomicznymi w Bułgarii, Niemczech (Dolna Saksonia) i w Polsce	19

Wprowadzenie

W jaki sposób można systematycznie powiązać teorię z praktyką w ramach lekcji ekonomii? Jak wspierać rozwój młodzieży w duchu przedsiębiorczości? Jakie treści przedmiotu uczniowie mogą wypróbować i sprawdzić w praktyce? Które nowoczesne metody nauczania zwiększą atrakcyjność przedmiotów ekonomicznych rozbudzając jednocześnie zainteresowanie tematami ekonomicznymi? To centralne zagadnienia europejskiego projektu *WIN² Aktywizujące nauczanie ekonomii z uwzględnieniem wątku międzynarodowego*¹. Działania projektowe ukierunkowane były w projekcie na zakładanie firm uczniowskich i opracowanie koncepcji łączącej działania uczniów w firmie uczniowskiej z przedmiotami ekonomicznymi. Za pomocą tej metody można bowiem przekazać nie tylko wiedzę specjalistyczną niezbędną do założenia i prowadzenia firmy uczniowskiej, ale również rozwijać wśród uczniów takie kompetencje jak przejmowanie odpowiedzialności, kreatywność, samodzielność i sprawczość. A właśnie te kompetencje są w życiu zawodowym określane mianem kompetencji kluczowych.

Metoda „Firma uczniowska” rozwija jednak swój prawdziwy potencjał dopiero wtedy, gdy zostanie powiązana z treściami przedmiotu ekonomicznego. Dlatego transfer wiedzy między praktyką i teorią powinien być zapewniony przez integrację działań praktycznych z obowiązkowym omawianiem tychże działań na lekcjach ekonomii. W poniższym module uwagę skupia się więc przede wszystkim na te przedmioty, w ramach których w Niemczech (Dolna Saksonia), w Polsce oraz w Bułgarii przekazywane są treści ekonomiczne. W niniejszym module wskazane są możliwości integracji treści realizowanych na zajęciach szkolnych z pracą w firmach uczniowskich, przy uwzględnieniu uwarunkowań ramowych i wytycznych programowych, które w tychże krajach bardzo się różnią. Analizę implementacji programów nauczania poprzedzi ogólny opis docelowego powiązania teorii z praktyką.

Moduł IO7 *Powiązanie teorii z praktyką: firmy uczniowskie i zajęcia szkolne* powstał (obok innych wymienionych poniżej modułów) w ramach projektu Win². To ostatni z łącznie siedmiu modułów:

Moduł IO1: Firmy i ich zakładanie - Zakładamy firmę uczniowską

Moduł IO2: Firma uczniowska a orientacja zawodowa

Moduł IO3: Firmy uczniowskie nawiązują kontakty z zagranicą

Moduł IO4: Metoda peer learning w firmie uczniowskiej

Moduł IO5: Instytucjonalizacja firm uczniowskich w szkołach - działania ukierunkowane na długofalowość

Moduł IO6: Koncepcja doskonalenia z zastosowaniem internetu

Moduł IO7: Powiązanie teorii z praktyką: firmy uczniowskie i zajęcia szkolne

Wszystkie moduły dotyczą tematu *firma uczniowska*, naświetlają go jednak z różnych perspektyw.

¹ Projekt Erasmus+ (2014-2017) realizowany jest z instytucjami edukacyjnymi oraz szkołami w Polsce, Bułgarii i w Niemczech oraz koordynowany przez Instytut Kształcenia Ekonomicznego w Niemczech (Institut für Ökonomische Bildung) Celem projektu jest założenie firm uczniowskich w uczestniczących szkołach i utworzenie międzynarodowej sieci kontaktów pomiędzy nimi.

1. O połączeniu pracy firm uczniowskich z zajęciami lekcyjnymi

Firmy uczniowskie są fikcyjnymi firmami bądź projektami edukacyjnymi, w których można zdobywać wiedzę na temat funkcjonowania firm.

Na pytania typu:

- Jakie zadania realizują firmy?
- Do jakich celów dążą?
- Jak są zorganizowane?
- Jak reklamują własne produkty / własne usługi?
- Jak przeprowadza się analizę rynku?

będzie można odpowiedzieć zgodnie z rzeczywistością opierając się na doświadczeniach zebranych podczas pracy w firmie uczniowskiej. Zasadniczym celem stosowania metody „firma uczniowska” jest przede wszystkim jej wartość pedagogiczna. Polega ona na zdobywaniu wiedzy ekonomicznej, której celem jest zrozumienie procesów zachodzących w firmach oraz rozpoznawanie powiązań ekonomicznych, ekologicznych oraz społecznych (por. Hübner 2006).

Z punktu widzenia dydaktyki przedmiotu firma uczniowska jest zorientowaną na działanie aranżując uczenia się i nauczania, podczas której uczniowie mają możliwość zdobywania nowego doświadczenia na przykładzie „własnej firmy”, sprawdzania swoich możliwości w nowych sytuacjach, podejmowania nowych zadań i realizowania ich w nowych warunkach (j. w., 2).

1.1 Rozwój kompetencji fachowych w firmach uczniowskich

Metoda rozwija swój potencjał tylko wtedy, gdy jej realizację połączy się z lekcjami ekonomii. Nadrzędnym celem jest bowiem - czego należy być stale świadomym - przede wszystkim przekazywanie kompetencji w kontekście edukacji ekonomicznej. Wg Eickelmana (2006, 6) uczenie się jest przy tym realizowane zarówno „w” jak i „wokół” firmy uczniowskiej.

Wkład firm uczniowskich do rozwoju ekonomicznej wiedzy fachowej...

... pracując w firmie uczniowskiej

zdobycie umiejętności strategicznych i przyswajanie wiedzy o funkcjach i strukturach organizacyjnych

... pracując na przykładzie firmy uczniowskiej

poszerzenie podstawowej i krytycznej wiedzy dot. życia gospodarczego i społecznego dzięki poznaniu funkcji przedsiębiorstw w łańcuchu gospodarczym i wskazaniu na powiązania przedsiębiorstw ze społeczeństwem i środowiskiem ekologicznym

Rysunek 1.1_1: Wkład firm uczniowskich w rozwój kompetencji ekonomicznych
źródło: por. Eickelmann 2006, 7

Rozwój kompetencji „w” firmie uczniowskiej

„Firma uczniowska narzuca uczniom ramy działania, definiuje zadania i warunki pracy. Czynności tj. składanie ofert, kierowanie zapytań, produkcja, kalkulowanie, inwestowanie, koordynowanie i współpraca odnoszą się przy tym do konkretnych sytuacji. Dzięki temu uczniowie mogą zrozumieć warunki i procesy zachodzące w firmach i określić, jak w optymalny sposób firmy mogą dążyć do osiągnięcia wytyczonych celów. Uczniowie otrzymują również informację zwrotną ze swojego otoczenia, czy ich działania są prawidłowe, czy nie. W centrum przemysłów merytorycznych znajdują się więc tutaj często rozważania na temat planów biznesowych i finansowych, czy koncepcji marketingowych, produkcji/udostępniania dóbr/usług oraz przeprowadzenia podstawowych operacji rachunkowych.

W zależności od roli, którą przejmują uczniowie (prowadzący własną działalność gospodarczą) otrzymują oni wgląd do działań podmiotów gospodarczych w zakresie ich funkcji i organizacji. Odnosi się ona zarówno do umiejętności operatywnych, wiedzy stosowanej podczas różnych działań, którą uczniowie wiążą z kongnitywną mapą funkcjonalnych powiązań między strukturami i procesami mającymi miejsce w przedsiębiorstwach“.(Eickelmann 2006, 6f.)

Rozwój kompetencji poprzez pracę "na" przykładzie firmy uczniowskiej

„Firmy uczniowskie mogą przyczynić się poza tym do zrozumienia podstawowych zasad funkcjonowania gospodarki i społeczeństwa. I tak zagadnienie "firmy uczniowskiej" jako przykład firmy może być wykorzystany w celu zrozumienia podstawowych zadań przedsiębiorstw i firm, funkcji przedsiębiorstw w łańdźcu gospodarczym, ale też nakreślić powiązania przedsiębiorstw ze społeczeństwem oraz środowiskiem ekologicznym . [...].

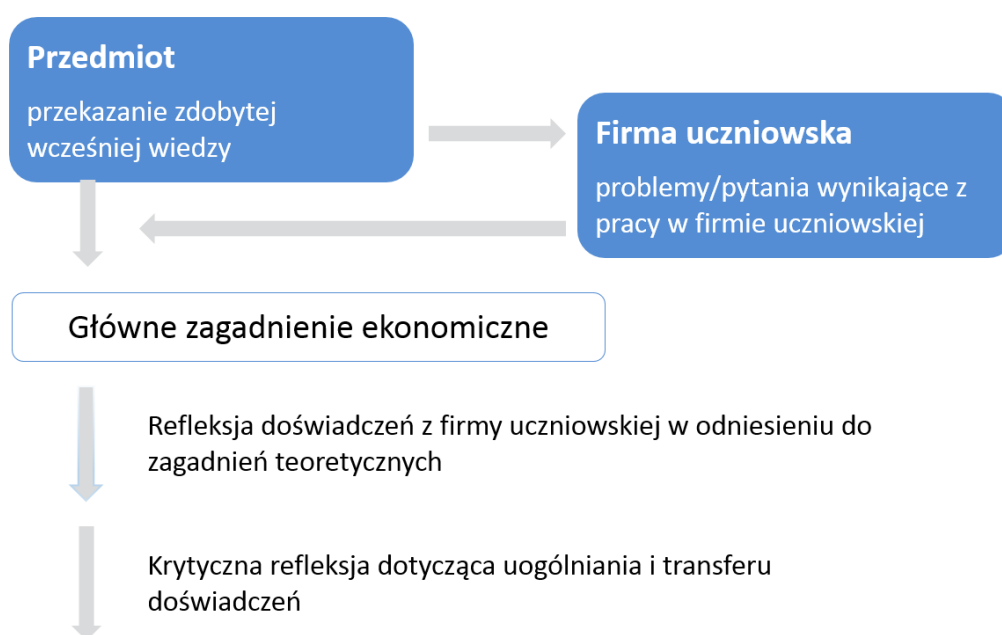
W tym celu model firmy uczniowskiej stwarza uczniom ramy, w których identyfikują problemy ekonomiczne, które [...] mogą analizować stosując wiedzę fachową, a następnie formułować przykłady rozwiązań odnosząc je do kontekstu firmy. W ten sposób uczniowie mogą formułować przykładowe wypowiedzi odnosząc się do kwestii ekonomicznych, oceniając następnie czy wiedza zdobyta w firmie uczniowskiej może zostać uogólniona. [Istotne jest przy tym:] Doświadczeń zdobytych podczas pracy w firmie uczniowskich nie można uogólniać bez podania jej refleksji. Celem łączenia działań firmy uczniowskiej z zajęciami ekonomicznymi jest bowiem sprawdzenie, czy doświadczenia zdobyte przez uczniów w firmie uczniowskiej pokrywają się z wiedzą specjalistyczną i czy mogą zostać uogólnione. [...] W przeciwnym razie [grozić będzie] niebezpieczeństwo upraszczania lub nawet błędnej oceny relacji istniejących w rzeczywistości. Często spotykanym przykładem jest tutaj dostrzeganie analogii w prawie wszystkich firmach uczniowskich w kontekście kalkulowania ceny ofertowej. W odróżnieniu do prawdziwych przedsiębiorstw, w firmach uczniowskich na sformułowanie ceny oferty nie mają wpływu np. płace, czynsz, koszty wynajmu czy zużycia energii. Może to prowadzić to wyciągnięcia wniosku, że czynniki te mają ogólnie mały wpływ na kształtowanie cen, a tym samym zdolność konkurencyjności przedsiębiorstw. Ale w wielu przedsiębiorstwach to właśnie one mają znaczący wpływ na kalkulację ceny.

Druga kwestia odnosi się do refleksyjno-zdystansowanej oceny uzyskanej wiedzy z firmy uczniowskiej. Wiąże się ona ze specyfiką firmy uczniowskiej i perspektywą przedsiębiorcy. Poprzez dużą siłę przekonania poglądów zdobytych w rzeczywistych sytuacjach, powstaje

niebezpieczeństwo, że zostaną one bez dalszych działań uogólnione, co w efekcie sprowadzi się do wyciągnięcia błędnych wniosków i niedopuszczalnych uogólnień (Krol, 2006, 27). Konieczne jest tutaj „wyjście” uczniów z firmy uczniowskiej, zdobycie odpowiedniego dystansu i obserwacja firmy uczniowskiej „z zewnątrz”. Dopiero spojrzenie na różne zagadnienia z wielu perspektyw pozwala na przemyślany wkład do analizy i osądu kompleksowych struktur ekonomicznych. [...] [przy tym zawsze konieczne jest] uzupełnienie perspektywy pojedynczej działalności podmiotu o spojrzenie ogólnoeconomiczne.“(Eickelmann 2006, 7f.)

Odnosnie połączenia pracy firmy uczniowskiej i lekcji ekonomii można naszkicować następujące powiązania (por. również Kaminski/Kaiser 2012, 223 i nast.):

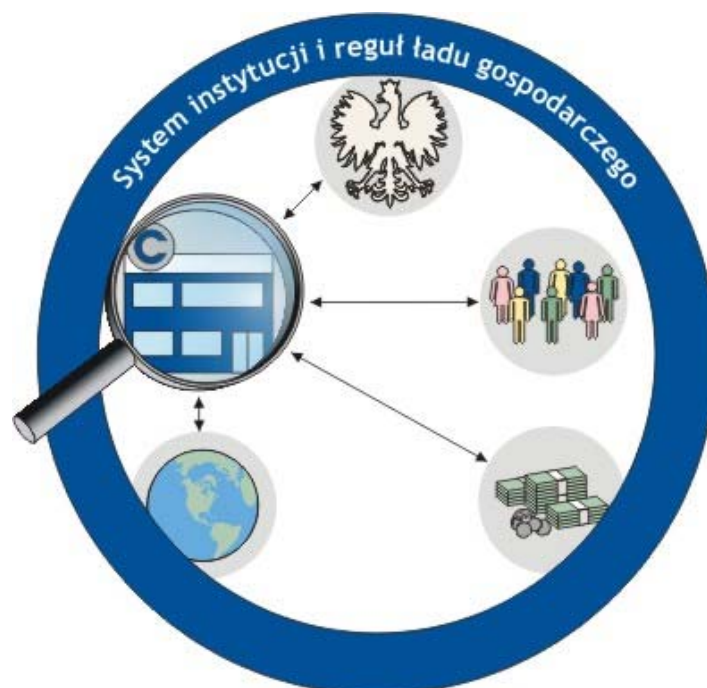

Rysunek 1.1_2: Integracja firm uczniowskich na lekcji przedmiotu

źródło: por. Eickelmann 2006, 7 (własna ilustracja)

1.2 Zarys ważnych tematów

W poniższym wykazie wskazane są niektóre kompetencje specjalistyczne, które mogą być przekazywane na lekcjach ekonomii w połączeniu z pracą w firmie uczniowskiej (z uwzględnieniem nazwanych powyżej wymogów) (w oparciu o program podstawowy ekonomia w szkołach średnich I. stopnia w Dolnej Saksonii/Niemcy). Centralne znaczenie ma przy tym to, że nie powinno skupiać się uwagi wyłącznie na treściach dotyczących „przedsiębiorstw” lub edukacji w duchu przedsiębiorczości, lecz starać się wskazać na relacje i zależności przedsiębiorstw z innymi podmiotami w ramach ładu gospodarki rynkowej.

Rysunek 1.2_1: System instytucji i reguł ładu gospodarczego

W zależności od wybranego tematu, realizowanych zadań w firmach uczniowskich i od poziomu wiedzy uczniów należy sprecyzować, kiedy najwcześniej (oprócz niezbędnych teoretycznych refleksji zagadnień dot. firm uczniowskich) nastąpić powinno przekazywanie wiedzy fachowej, aby uczniowie w ogóle byli w stanie poradzić sobie z zadaniami realizowanymi w firmie uczniowskiej.

Temat	Wiedza fachowa (wybrana) (Uczniowie...)	Odniesienie do pracy w firmie uczniowskiej (wybór)
1. Pozycja przedsiębiorstw	rozróżniają grupy roszczeniowe i ich zainteresowania przedsiębiorstwami. lokalizują przedsiębiorstwa w obiegu gospodarczym. rozróżniają różne środowiska firm.	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Kreują pomysł na własną działalność gospodarczą w danych warunkach ramowych (analiza rynku) ➤ Biznesplan w firmie uczniowskiej ➤ Relacje z różnymi grupami zainteresowanych (np. klientami, patronami, dostawcami); bądź też z innymi zainteresowanymi (jeśli uczniowie założyli np. Spółkę Akcyjną)
2. Zadania przedsiębiorstw	wymieniają podstawowe zadania przedsiębiorstw w łańdże gospodarki rynkowej. opisują zaopatrzenia, produkcji i sprzedaży.	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Organizacja, realizacja i ustalenie trzech faz w firmie uczniowskiej (wąska współzależność z organizacją) ➤ Ustalenie procesów produkcji ➤ Ustalenie kanałów zaopatrzenia i sprzedaży

	<p>ustalają zakładowe czynniki produkcyjne pracy, środków przedsiębiorczych i materiałów.</p> <p>opisują różne czynniki mające wpływ i oddziaływujące na podejmowanie decyzji w odniesieniu do zaopatrzenia, produkcji i sprzedaży</p> <p>opracują instrumenty polityki sprzedaży (polityka produktu, ceny, dystrybucji i komunikacji) przedsiębiorstw</p> <p>analizują różne czynniki wpływające na popyt i podaż na rynkach.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Zastosowanie miksu marketingowego w pracy firm uczniowskich - szczególnie ustalanie cen oferowanych usług / dóbr i w zakresie polityki komunikacyjnej ➤ Ustalanie mechanizmów kontrolnych
3. Organizacja	<p>opisują zadania i znaczenie formalnych i nieformalnych organizacji przedsiębiorstw.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Ustalenie struktury organizacyjnej firmy uczniowskiej (ustalenie i obsadzenie działów) ➤ Obsadzenie kierownictwa i jego zadań ➤ Rozwój i omówienie planów przebiegu, procesów omawiania kwestii itd.
4. Cechy miejsc pracy	<p>opisują cechy miejsc pracy.</p> <p>sprawdzają różne formy oceny pracy.</p> <p>opracowują warunki zatrudniania dla różnych czynności i możliwości zdobycia wykształcenia w zawodzie .</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Rozwój opisu miejsca pracy ➤ Sformułowanie profili stanowisk (np. ogłoszenie o stanowiskach w firmie uczniowskiej) ➤ Ustalenie szczególnych czynności aktywnych w firmie uczniów i odpowiednie przyporządkowanie zadań.
5. Formy prawne	<p>porównują formy prawne firm na podstawie różnych kryteriów (np. prowadzenie firmy, rękojmia).</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Uzasadnienie formy prawnej dla firmy uczniowskiej ➤ Uwzględnienie idących za tym zapotrzebowań w przebiegu prac w zakładzie
6. Rachunkowość zakładowa	<p>wymieniają podstawowe zadania rachunkowości.</p> <p>opisują wskaźniki jako instrumenty sterowania przedsiębiorstwami.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Wkład podstawowych instrumentów (proste rachunki zysku-strat) w ramach pracy w firmie uczniowskiej

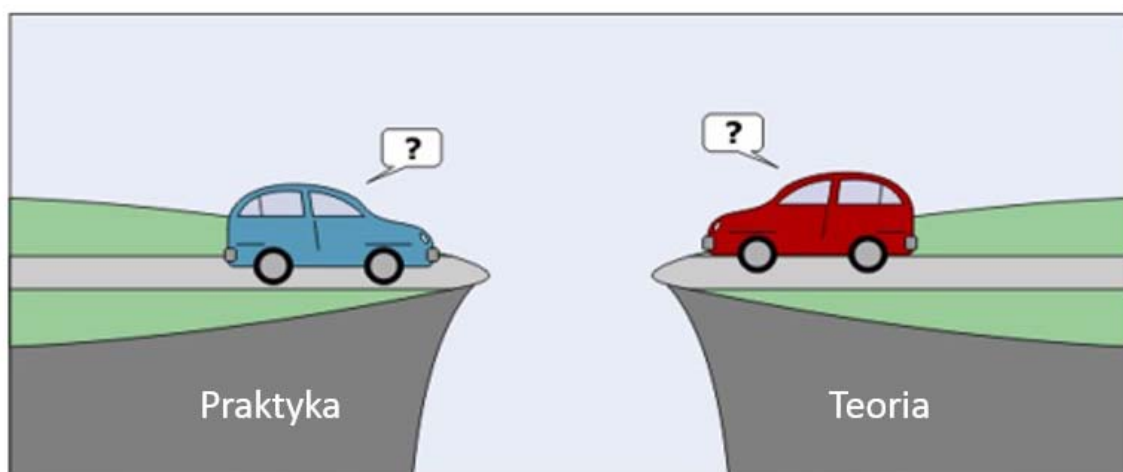

2. Systematyczna implementacja kontaktów z praktyką

Bardzo dużą wartość dodaną w zakresie przekazywania kompetencji fachowych, ale również w zakresie wskazywania powiązań i refleksji doświadczeń zebranych w firmie uczniowskiej ma włączenie do pracy z uczniami przedstawicieli z praktyki gospodarczej, np. w ramach wycieczek dydaktycznych i/lub wywiadów z ekspertem (zob. 2.3.2).

2.1 Zasadnicze przemyslenia

Z punktu widzenia szkoły współpraca z podmiotami gospodarczymi pogłębia zasadniczo fachowe i metodyczne kompetencje poprzez przedstawienie w praktyce często teoretycznie abstrakcyjnych powiązań ekonomicznych. Osiągnąć to można poprzez systematyczne wplatanie kontaktów z praktyką do zajęć ekonomicznych, w których omawia się struktury i zajmuje teorią. Skonfrontowanie rzeczywistych ekonomicznych struktur i procesów prowadzi do powiązania teorii z praktyką. Kontakt z praktyką gospodarczą umożliwia również dzięki posiadanej wiedzy teoretycznej zrozumienie doświadczeń z praktyki, ułatwia ich przyporządkowanie i wyjaśnienie.

Rysunek 2.1_1: Łączenie teorii z praktyką

Funkcja współpracy szkoły z jej otoczeniem gospodarczym jest tym samym pożyteczna, chociaż bardzo wymagająca (por. 2. 2). Ze względu na powiązanie z organizacją i prowadzeniem firmy uczniowskiej można dostrzec już na pierwszy rzut oka różne formy merytorycznych powiązań:

- Na lekcjach ekonomii, zanim podjęte zostaną działania organizacyjne i realizacja zadań w firmie uczniowskiej (np. ustalanie struktury organizacyjnej, wybór instrumentów marketingowych) kontakty z podmiotami gospodarczymi mogą przedstawić uczniom przykłady czy rozwiązania w prawdziwych firmach. I tak na przykład można dokonać szczegółowej analizy form organizacyjnych przedsiębiorstw i zastosowanych instrumentów w kontekście kształtowania zachodzących procesów w przedsiębiorstwie. Na tej podstawie uczniowie mogą podejmować decyzje związane z kształtowaniem własnej firmy uczniowskiej.

- W trakcie bieżącej pracy firmy uczniowskiej można poprosić o wsparcie przedstawicieli firm w regionie, pomocne może być również przejęcie przez nich patronatu nad firmą uczniowską.
- Ponadto kontakty z praktyką mogą wesprzeć poddanie refleksji teoretycznej realizowanych zadań i podejmowanych decyzji w firmie uczniowskiej. Możliwym mylnym wnioskiem uogólniania można zapobiegać np. poprzez omówienie szczególnych warunków ramowych, w których działa firma uczniowska, i porównać je do tych, w których funkcjonują prawdziwe firmy i przedsiębiorstwa, które są wobec siebie konkurencją.

Rysunek 2.1_1: Trójdzwięk z zajęć lekcyjnych, pracy w firmie uczniowskiej i kontaktów z praktyką
źródło: IÖB (zdjęcia: lew. i śr.: WavebreakmediaMicro/Fotolia; pr.: Robert Kneschke/Fotolia)

Konieczność otworzenia się szkoły wynika z obowiązku szkół wobec uczniów przygotowania ich do przyszłego życia zawodowego. Szkoły są tym samym współodpowiedzialne za wyposażenie uczniów nie tylko w wiedzę fachową, ale również w kompetencje, które są ważne w życiu zawodowym i ułatwią uczniom przejście ze szkoły do życia zawodowego. Przy tym rozwój kompetencji uczniów jest skuteczniejszy, jeśli nauka łączona jest ze światem pracy (OECD 2012, 7). Uczniowie mają ku temu do wyboru całą paletę pozaszkolnych miejsc nauki (zob. rozdział 2.1_2).

Rys. 2.1_3: Szkolne i pozaszkolne miejsca nauki

Otwarcie szkoły na kontakty z podmiotami gospodarczymi zakłada jednak, że jednocześnie gospodarka otworzy się dla szkół. Dopiero wtedy powstaje fundament współpracy, która przynosi korzyści dla obu stron. Cele współpracy szkół i przedsiębiorstw są zazwyczaj wg Hoefusa (2013, 91) powiązane ze szkołą, „np. w tym zakresie, że edukacja treści przekazywanych w szkole wzbogacona jest o dodatkowe komponenty, a na lekcji stosowane są metody dydaktyczne skierowane na ucznia, do nauczania w szkole włączeni są dodatkowi partnerzy a szkoła jako miejsce nauki poszerzona będzie o dodatkowe miejsca, w których przekazywana jest wiedza. Są też argumenty popierające taką współpracę z punktu widzenia podmiotów gospodarczych, gdyż dopiero ‚komplementarne kooperacje‘ uważane być mogą za trwałe.“

Poniżej zestawione są tylko niektóre argumenty przemawiające za współpracą ze szkołami z punktu widzenia przedsiębiorców². Kooperacja umożliwia:

- nawiązanie pierwszego kontaktu z uczniami i ewentualnie z potencjalnymi uczniami zawodu (tzw. „efekt przylepiania się“).
- przygotowanie fundamentu od wymiany doświadczeń między szkołą a podmiotem gospodarczym ukierunkowanym na długofalową współpracę.
- Przedstawicielom podmiotów gospodarczych, który przygotowują uczniów do zawodu umożliwi przedstawienie, które kwalifikacje i kompetencje przy wykonywaniu konkretnych zawodów mają znaczenie kluczowe.
- przedstawienie zakładu i procesów pracy.
- zakładowi przygotowanie młodzieży do wykonywania przyszłych czynności w życiu zawodowym i prywatnym, oraz wsparcie tym samym procesów nauczania, które często są odizolowane od życia zawodowego.
- zakładowi skorygować błędne wyobrażenie uczniów o rzeczywistości zawodowej.
- pobudzić zainteresowanie uczniów określonymi zawodami.
- wskazać uczniom drogi zawodowego rozwoju w regionie.

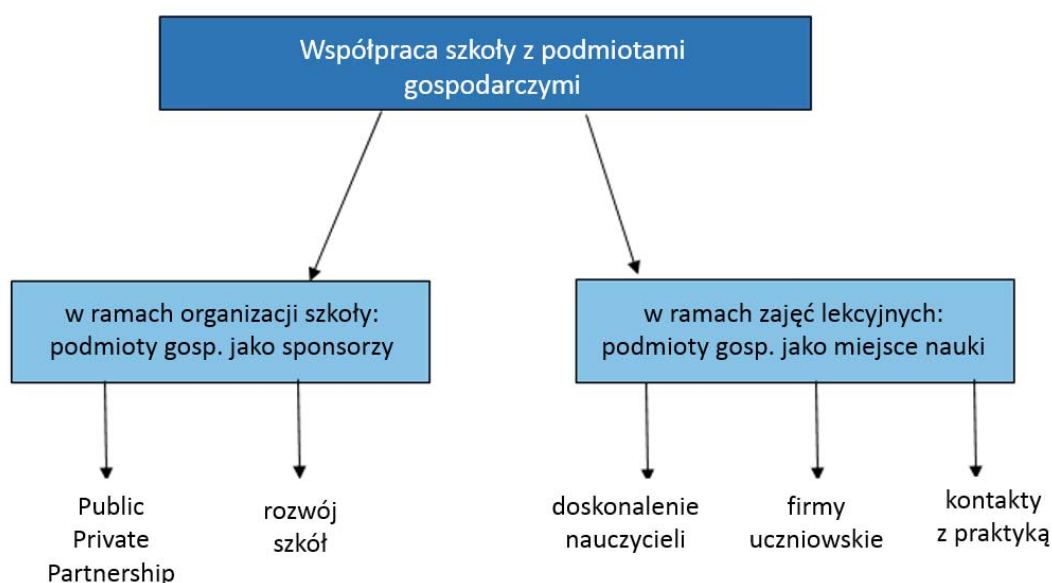
² W oparciu o Hühchtermann et al. (2014, 3) oraz wyniki eksternistycznej ewaluacji projektu IMPULS

- przekazać atrakcyjność regionu i zalet siedzib podmiotów gospodarczych.

Ten wybór argumentów naświetla wartość dodaną, która oferuje otworzenie się przedsiębiorstw na współpracę ze szkołami ogólnokształcącymi. Która ze stron wyjdzie z inicjatywę do podjęcia takiej współpracy, to sprawa drugorzędna. Ważne jest zrobienie pierwszego kroku, bo tylko tak może dojść do komplementarnej współpracy.

Podsumowując, rozróżnia się generalnie dwie płaszczyzny współpracy pomiędzy szkołą i podmiotami gospodarczymi, oraz implementacji współpracy, która łączy obydwie strony interesów:

Rys. 2.1_4: Formy współpracy szkoła – podmioty gospodarcze

2.2 Wymagania jakościowe wobec kontaktów z praktyką pomiędzy szkołą i gospodarką

Obok potencjałów dydaktycznych, które wiążą się z implementacją podmiotów gospodarczych do zajęć lekcyjnych, istnieją również zastrzeżenia. Obawy, że przedstawiciele gospodarki manipulują uczniami i działając zgodnie z celami przedsiębiorstwa mogą na nich wpływać, są miejscami bardzo widoczne. Udawadnia się to często pojedynczymi przykładami wyrwanymi z kontekstu.

To prawda, że nie każdy kontakt z gospodarką w szkolnych jest skuteczny w procesach uczenia się - nauczania, i że próby manipulacji i reklamy w ramach zajęć lekcyjnych są w dużym stopniu problematyczne. Nie zawsze kryje się za kontaktami z praktyką całościowa koncepcja dydaktyczna ujmująca relacje między szkołą a podmiotami gospodarczymi. Przyglądając się jednak procesom przyswajania i przekazywania wiedzy ekonomicznej byłoby jednak fatalne, jeżeli poprzez powoływanie się na pojedyncze przykłady zrezygnowałoby się z potencjału wynikającego z kontaktów z praktyką, pomiędzy szkołą a gospodarką.

Mając na uwadze naszkicowane potencjały i problemy poniżej nazwane zostaną kryteria jakości, które stanowią z naszego punktu widzenia minimalne, ale gwarantują skuteczność

kooperacji pomiędzy szkołami i gospodarką. Poniższa lista nie jest ani kompletna, a dokument ten nie pozwala na przedstawienie treści w sposób szczegółowy i systematyczny. Można rozumieć ją jako podstawę do dyskusji o zróżnicowanym podejściu do potencjałów i granic kooperacji pomiędzy szkołami i gospodarką (por. Loerwald, Positionspapier des IÖB, kwiecień 2013r.):

(1) skupienie się na znaczących celach nauczania i uczenia się dla poszczególnych grup nauczania.

Kontakty z praktyką są częścią szkolnych procesów nauczania i uczenia się. Nie mogą służyć jedynie do przedstawiania jednego przedsiębiorstwa. Co więcej należy dążyć do systematycznej integracji w szkolnej podstawie programowej.

(2) Planowanie kontaktu z praktyką zorientowane na wybrane zagadnienie

Punktem wyjścia w procesie planowania powinna być kwestia do rozstrzygnięcia, która wpisana jest do programu nauczania, na podstawie której mogą być podejmowane kolejne merytoryczne i dydaktyczne decyzje. Uczniom umożliwia ta zorientowana na daną kwestię metoda na samostereowane, samoaktywne i odkrywczuczenie się w kontakcie z praktyką. Nauczycielom i partnerom z praktyki ułatwi ona skupienie się na merytorycznym ukierunkowaniu kontaktu z praktyką.

(3) Profesjonalne przygotowanie kontaktu z praktyką a dydaktyka przedmiotu

Rzeczywistość pozaszkolna nie ma zaplanowanej struktury dydaktycznej, dlatego kontakt z praktyką musi być dobrze przygotowany. Merytorycznie oznacza to z jednej strony, że uczniowie nabyli wcześniej konieczną wiedzę, zdolności i umiejętności, które są niezbędne do skutecznej realizacji kontaktu z praktyką. Z drugiej strony kierując się tematem przewodnim powinny zostać ustalone punkty ciężkości obserwacji i ankiety i/lub przygotowane materiały wspierające realizację spotkania. Również kwestie organizacyjne należy wyjaśnić wcześniej (np. terminy, kwestie prawne i ubezpieczenie, niezbędne pozwolenia, środki pracy, koszty podróży i wyżywienia).

(4) Transparentność obustronnych interesów

Należy jasno przedstawić pozycje interesów szkół i przedsiębiorstw i uwzględnić je podczas przygotowania, realizacji i oceny kontaktu z praktyką. W ten sposób podmiot gospodarczy może się lepiej przygotować na spotkanie z uczniami. Poprzez tak transparentny proces można ponadto zapobiec możliwemu wywieraniu wpływu na dzieci i młodzież.

(5) Wspólna realizacja kontaktu z praktyką

Kontakty z praktyką oferują szansę systematycznego odniesienia teorii (wiedzy naukowej) do doświadczenia (praktyka z gospodarką). A ,reżyserię' i tym samym odpowiedzialność dydaktyczną za proces nauczania i uczenia się przejmuje nauczyciel. Kontaktów z praktyką nie należy (!) organizować tak, że przedsiębiorca zastępuje nauczyciela. Co więcej nauczyciel i partner z praktyki pracują uzupełniając się nawzajem.

(6) Refleksyjno-krytyczne gruntowne opracowanie kontaktów z praktyką

Działania podczas realizacji kontaktów z praktyką niekoniecznie dają się zawsze sterować przez nauczyciela. Tym ważniejsze jest poddanie ich krytycznej refleksji po realizacji kontaktów z praktyką w oparciu o wiedzę fachową i główne aspekty.

(7) Integracja w nadrzędnej relacji rzeczowej i w relacji z kontekstem

Kontakty z praktyką są zawsze tylko „migawką” rzeczywistości i mogą dlatego przekazywać tylko mały wgląd w rzeczywistość. To sytuacja specyficzna, połączona z poglądami danego przedstawiciela podmiotu gospodarczego, branży, która łączy się ze wzorem postrzegania przez uczniów itd. Dlatego też konieczne jest omówienie pojedynczych doświadczeń i subiektywnych spostrzeżeń uczniów po spotkaniu na lekcji i poddanie dyskusji, czy poznany przykład można uogólnić. Zdobytą podczas kontaktów z praktyką wiedzę należy systematycznie zintegrować w nadrzędnym kontekście merytorycznym i w powiązaniu z analizowanym kontekstem.

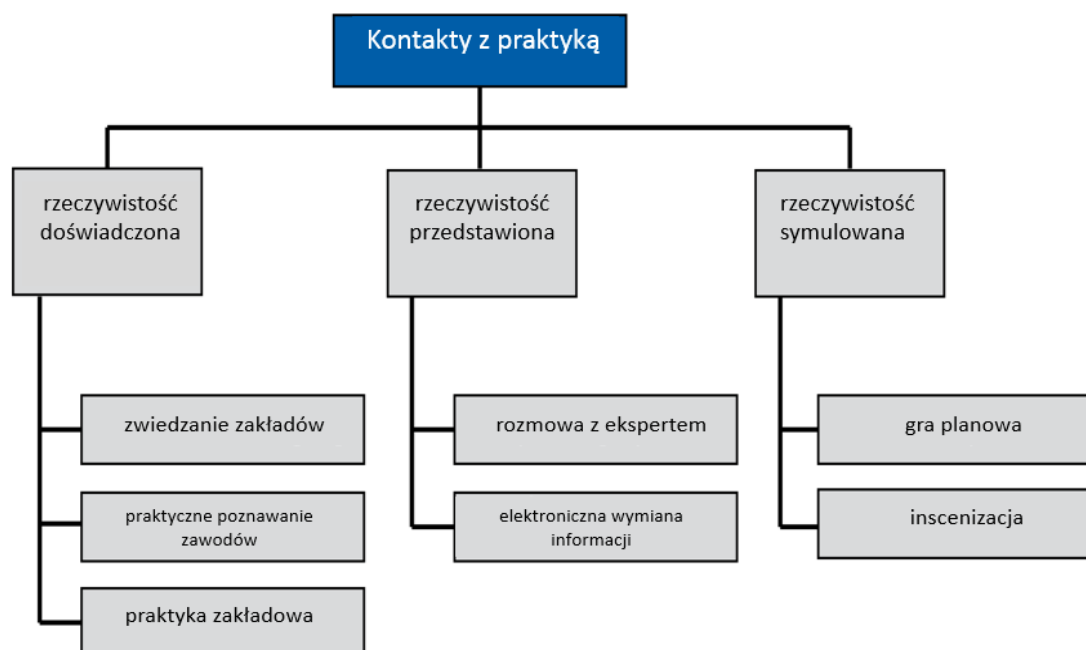
(8) Nauczyciele z solidnym wykształceniem fachowym i dydaktycznym przedmiotu

Dobrze wykwalifikowani nauczyciele są „szyjką butelki” gwarantującym skuteczną edukację w oparciu o współpracę szkoły z podmiotem gospodarczym. Kto sam ma małą wiedzę na tematy ekonomiczne i dydaktyczne przedmiotu ekonomii, jest w pewien sposób zdany na kompetencję ekonomiczną podmiotu gospodarczego i musi mu w dużym stopniu zaufać. Jest to problem zasadniczy. Osoby nauczające ekonomię bez przygotowania lub w małym zakresie przygotowani do tej roli podczas studiów, nie będą potrafiły ani przyporządkować merytorycznie ani poddać refleksji wypowiedzi ekspertów z praktyki. Poglądy przedstawiciela przedsiębiorstwa lub przedstawiciela zrzeszenia są z reguły raczej ograniczone do pojedynczego obszaru gospodarki i w pewnym stopniu także jednostronne. Integrację kontaktów z praktyką z nadrzędnymi kontekstami merytorycznymi mogą realizować tylko ci nauczyciele, którzy dysponują wystarczającą wiedzą fachową i dydaktyczną przedmiotu.

2.3 Formy kontaktów z praktyką

W edukacji ekonomicznej możliwe są różne formy realizacji kontaktów z praktyką:

Rysunek 2.3_1: Formy kontaktów z praktyką

Mając na uwadze wsparcie pracy w firmie uczniowskiej wycieczki dydaktyczne oraz wywiad z ekspertem odgrywają centralną rolę. Można je przeprowadzać pojedynczo lub łączyć ze sobą.

2.3.1 Wycieczki dydaktyczne

Definicja

Przeprowadzać wycieczki dydaktyczne oznacza „zasięgać informacji w metodycznie przemyślanej formie w odniesieniu do określonego obszaru rzeczywistości, aby następnie w ten sposób, bazując na zdobytych informacjach, odpowiedzieć na pytania wyjściowe, natomiast niepełne odpowiedzi spisać (w większy lub szerszy) kontekst wiedzy“ (Klaffki 1970, 86).

Wycieczki dydaktyczne można określić jako pozaszkolne przedsięwzięcia, które z reguły przeprowadzane jest z udziałem wszystkich uczniów w klasie lub grupy uczniów w ramach wielogodzinnej wycieczki – z wybranymi merytorycznymi punktami ciężkości, zintegrowanymi w kontekście lekcji – (Behrens 1980, 17). Podczas wycieczki uczniowie opuszczają szkołę -miejsce nauki, w celu zebrania informacji, poprzez własne obserwacje i w bezpośrednim kontakcie z rzeczywistością, na temat powiązań ekonomicznych, znajdujących się z reguły poza zasięgiem ich życia codziennego, oraz poprzez zdobycie doświadczeń. Takie uczenie się poza szkołą ma na celu uzupełnienie nauki w szkole poprzez postrzeganie zmysłami, kontakty społeczne i doświadczenia praktyczne.

Wycieczki dydaktyczne należy odgraniczyć od tak zwanego zwiedzania, cieszącego się długoletnią tradycją w ramach edukacji ekonomicznej. Podczas zwiedzania w centrum uwagi

jest zdobycie wglądu na całe przedsiębiorstwo. Z reguły jest to przedsięwzięcie sterowane przez przedsiębiorstwo bez przedsięwzięć towarzyszących i bez integracji w koncepcję lekcji. Te cechy charakteryzujące zwiedzanie wiążą się z dydaktycznymi wadami tej metody. Zwiedzanie wiąże się zwykle z powierzchownością, przypisuje również nauczycielom i uczniom z reguły raczej pasywną rolę, przeciąża uczniów poprzez wielość wrażeń, a w kontekście skuteczności w odniesieniu do zajęć lekcyjnych przynosi małe efekty. Ponadto zwiedzania nie są z reguły zintegrowane z tematami lekcyjnymi, są raczej pojedynczymi przedsięwzięciami, najczęściej bez merytorycznego przygotowania i ich omówienia po zwiedzaniu. Pojawia się przy tym niebezpieczeństwo, że uczniowie będą mogli tylko w niewielkim stopniu usystematyzować i opracować te różnorodne i niesystematyczne wrażenia. Należy jednak dodać, że zwiedzania mają wtedy swoje uzasadnienie, jeżeli przekazują obserwację rzeczywistości, która w żadnym innym czasie nie może się odbyć.

Cechy wycieczek dydaktycznych można w porównaniu do zwiedzania opisać jak następuje:

- Wycieczki dydaktyczne stwarzają poprzez bezpośrednie spotkania możliwość przedstawienia i wyjaśnienia pytań i kwestii, pojawiających się w pracy na lekcjach.
- Wycieczki dydaktyczne przygotowywane są na lekcjach.
- Wycieczki nie dotyczą wszystkich możliwych zagadnień, wg których można przeprowadzić zwiedzanie, lecz ograniczają się do wybranych obszarów, które ilustrują lub są źródłem informacji w kontekście tematu, który jest omawiany na lekcji.
- Uczniowie udają się na wycieczkę dydaktyczną z konkretnymi pytaniami i zadaniami, opracowanymi na lekcji, które dotyczą wybranego obszaru tematycznego.
- Materiał informacyjny zebrany podczas wycieczki analizowany jest na następnych lekcjach.

Przebieg

Wycieczka dydaktyczna odbywa się w fazach: przygotowanie, realizacja i analiza. Poniżej przedstawiamy te fazy w formie listy kontrolnej:

1. Przygotowanie:

- Ustalenie celu wycieczki dydaktycznej
- Zebranie informacji dotyczących podmiotu gospodarczego oraz ekonomicznych warunkowań regionalnych i lokalnych
- Ustalenie punktów ciężkości obserwacji i wywiadu
- Zaczerpnięcie informacji o podmiocie gospodarczym, do którego odbędzie się wycieczka dydaktyczna
- Rozwinięcie dokumentacji wycieczki (kwestionariusz, myśl przewodnia obserwacji)
- Przećwiczenie techniki obserwacji i wywiadów
- Dokonanie ustaleń organizacyjno-technicznych

2. Realizacja

- Powitanie i poinstruowanie grup
- Realizacja zadań wycieczki dydaktycznej
- Rozmowa końcowa (pytania rzeczowe i zapytania w przypadku niezrozumienia, pytania, które nie zostały wyjaśnione z obserwacji)

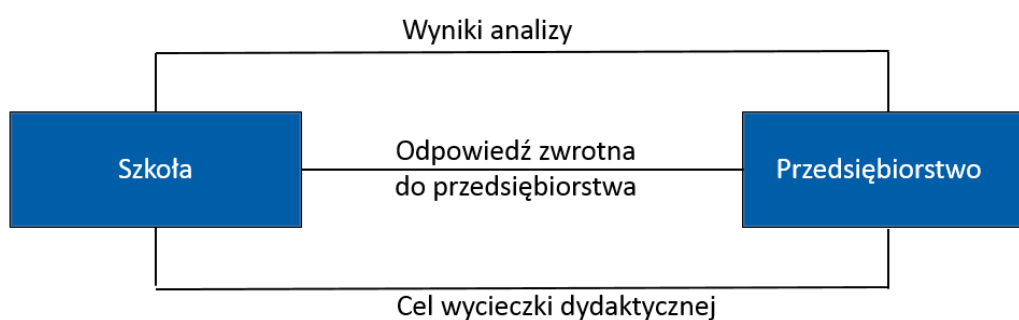

- ustalenia na zakończenie (ewentualnie następne wycieczki, pracownicy zakładu jako eksperci na lekcji)

3. Analiza

- Zestawienie informacji i wyniki wycieczki dydaktycznej
- Systematyczna analiza wyników wycieczki
- Prezentacja wycieczki
- Umieszczenie wyników wycieczki na dotychczasowych zajęciach lekcyjnych i kontynuacja tematu lekcyjnego
- Informacja zwrotna dla przedsiębiorstwa

Skuteczność wycieczki dydaktycznej zależy zdecydowanie od komunikacji pomiędzy nauczycielem, uczniami i podmiotem gospodarczym.

Rys. 2.3.1_1: Przepływ informacji w kontekście wycieczki dydaktycznej

W przypadku wycieczek dydaktycznych rozróżnia się różne wersje: Wycieczki pojedyncze, grupowe, wspólne wycieczki klasowe i wycieczki klasowe z zadaniami dla pojedynczych grup.

- Wycieczki pojedyncze można przeprowadzić w przypadku małych i dosyć łatwych zadań obserwacji, które można zrealizować w ramach zadań domowych.
- Wycieczki grupowe odbywają się z reguły w ramach zajęć lekcyjnych. Są uzasadnione wtedy, gdy zadania są zbyt złożone dla wycieczek pojedynczych, a dla wycieczek klasowych zbyt pracochłonne z przyczyn merytorycznych i organizacyjnych. Ma to miejsce przykładowo wtedy, gdy wycieczki dydaktyczne realizowane są w kilku instytucjach lub kiedy warunki w firmie/przedsiębiorstwie czy organizacji nie pozwalają na przeprowadzenie wycieczki dla ograniczonej ilości uczniów. W takim przypadku należy zadbać o odpowiednie przekazanie informacji uczniom, którzy nie mogli uczestniczyć w wycieczce.
- Wycieczki całoklasowe można przeprowadzić w grupach lub z całą klasą, przy czym wycieczki w grupach mogą odbywać się z przyporządkowaniem zadań każdej grupie lub bez.

Przy wyborze formy wycieczki ważne są po pierwsze waga wycieczki i jej integracja z zajęciami lekcyjnymi, po drugie warunki i możliwości (wielkość, czas itd.) wycieczki. Zgodnie z wymogami i intencją wyłaniają się różne możliwości połączenia nazwanych wariantów.

Jako następne wersje wycieczki można nazwać wycieczkę w celu poznania wybranej kwestii czy obszaru działania firmy.

- Podczas wycieczki w celu zgłębienia wiedzy dotyczącej wybranego zagadnienia podsumowuje się specjalne zapytania i scala je jako temat wycieczki. I tak przykładowo można zadawać pytania w dotyczące orientacji zawodowej i zbierać informacje na ten temat. Wycieczki w celu poznania tego zagadnienia można przeprowadzać jako pojedyncze lub grupowe.
- Wycieczki w celu poznania obszaru kierują się wg działów zakładowych tj. zaopatrzenie, produkcja magazyn i sprzedaż. Taki rodzaj wycieczki można przeprowadzić w szczególności w ramach przeprowadzenia sondażu, jeżeli z pracownikami przedsiębiorstwa będącymi osobami kontaktowymi dla uczniów uzgodnione zostały przekazywane informacje.

Funkcje

W odniesieniu do celów wycieczki dydaktycznej i ich aspektów merytorycznych wycieczki mogą mieć różne funkcje, które łączą się z różnymi metodycznymi wersjami wycieczek:

- Wycieczka dydaktyczna jako sondaż (wycieczka wstępna/opracowująca) służy wprowadzeniu do nowych obszarów tematycznych. Dostarcza ona wstępnej wiedzy na wybrany temat z praktyki gospodarczej i przekazuje tym samym wstępne zrozumienie jako wymóg dalszego opracowywania tematu wycieczki. Przygotowanie wycieczki następuje tu nie w ten sposób, że treści zadań wycieczek czerpane są z omówionych na lekcjach tematów, lecz najpierw ustalony zostaje konsens co do tematu, który ma być omówiony, i ustalony z grubsza cel. Ponadto wiadoma jest już instytucja, do której przeprowadzona będzie wycieczka dydaktyczna. Przygotowanie grup uczniów składa się zasadniczo z ustaleń, czego na dany temat chcemy się dowiedzieć lub co chciałoby się poznać. Takie podejście pozostawia z natury luki w odniesieniu do treści, które będą później omawiane. Punkt ciężkości umieszczony jest na wykonaniu motywujących pierwszych kroków i przeciwieństwo metody odkrywczego nauczania oraz samodzielnego rozwiązywania problemów.
- Wycieczka jako analiza praktyki lub test praktyki
Wycieczki sprawdzające służą planowo przygotowaniu zbierania informacji, odnoszących się do wybranych problemów, które następnie będą opracowywane lub służą sprawdzeniu teoretycznych wyników lekcji poprzez konfrontację z praktyką. Zadania wycieczki występują tu jako metoda stabilizująca i relatywizująca treści opracowane już na lekcji. Z opracowanych w ramach zajęć lekcyjnych tematów i stanów faktycznych opracowywane są pytania i zadania obserwacji, które weryfikuje się podczas wycieczki. Przy tym może być również i tak, że podczas przygotowania do wycieczki powstaną otwarte pytania, które doprowadzą do tego, że elementy wstępnej orientacji zawarte będą w sprawdzaniu, więc połączone będzie sprawdzające i odkrywcze uczenie się.

	Orientacja wstępna (wycieczka wstępna / opracowująca)	Analiza praktyki / test praktyki (wycieczki sprawdzające)
Wycieczki jednosobowe		
Wycieczki grupowe		
Wycieczki klasowe		

Rys. 2.3.1_2: Wersje i funkcje wycieczek dydaktycznych

Sensowne może być również zestawienie różnych typów wycieczki, jak np. sondażu, opracowania szkolnego i analizy praktyki. Wymienione funkcje wycieczki w koncepcji lekcji niekoniecznie są powiązane z tą metodą, lecz mogą być przejęte przez inne procesy lekcyjne lub media.

Zalecana literatura źródłowa: Kaminski/Kaiser (2012): Methodik des Ökonomieunterrichts, 4. wyd., Bad Heilbrunn: Klinkhardt, 247nn.

2.3.2 Wywiad z ekspertem

Definicja

Wywiad z ekspertem stanowi ważny sposób zbierania informacji. „Ekspert oznacza osobę przychodzącą na lekcje i opisującą swoją działalność, pracę i tym samym stającą się fachowcem praktyki na lekcjach ekonomii.“ (Wolf 1991, 47)

Przebieg i wersje

1. Przygotowanie

Omówienie celów i realizacji wywiadu. W celu przeprowadzenia wywiadu odbywającego się albo w szkole albo w miejscu pracy eksperta, jak np. w przedsiębiorstwie, opracowywane są pytania. Następnie ustalany jest podział zadań i techniki pracy. W celu przeprowadzenia wywiadu należy następnie wybrać techniki wywiadu:

- Wywiad wg struktury: Ustalana jest dokładna treść i kolejność pytań. Zalety: Wywiad przebiega wg planu, ale: Pogłębienie lub poszerzenie dyskusji jest prawie niemożliwe.
- Wywiad wg struktury częściowej: Ustalane są ważne treści pytań i ich kolejność np. w formie linii przewodniej. Zalety: Możliwości zastosowania i wdrożenia są elastyczne i dopasowane odpowiednio do sytuacji.
- Wywiad bez struktury: Ustalony jest cel wywiadu, kolejność pytań, a ich treści są otwarte. Zalety: Może dojść do dyskusji dostarczających dodatkowych informacji, ale: Istnieje ryzyko minięcia się z celem dydaktycznym.

2. Realizacja

Podczas realizacji wywiadu należy mieć ewentualnie przygotowaną późniejszą prezentację wyników (np. zdjęcia, nagrania audio i wideo).

3. Analiza

Notatki i zapiski należy napisać na czysto i streścić. Możliwe pytania w celu zróżnicowanej analizy:

- Jakie obiektywne informacje rzeczowe zostały przekazane?
- Jakie wypowiedzi były kierowane przez dane osoby lub interesy?
- Jakie wypowiedzi są subiektywnym zdaniem ekspertów?

Wyniki są omawiane i przedstawiane np. w formie dokumentacji, strony internetowej, artykułu w gazetce uczniowskiej. Wyniki wywiadu przyporządkowane będą w kontekście lekcji.

Rys. 2.3.2_1: Diagram przebiegu wywiadu eksperta

Źródło: w oparciu o Kaminski/Kaiser (2012): *Methodik des Ökonomieunterrichts*, 4. wyd., Bad Heilbrunn: Klinkhardt, 256nn.

3. Połączenie pracy firmy uczniowskiej z przedmiotami ekonomicznymi w Bułgarii, Niemczech (Dolna Saksonia) i w Polsce

W projekcie Win² wzięły udział szkoły z Niemiec (Dolna Saksonia: szkoła średnia Oberschule Osternburg) Polski (*gimnazjum* i *liceum*) oraz z Bułgarii (Szkoła handlowa PTS Warna). Analiza programów szkolnych oraz planów wynikowych zajęć istotnych dla projektu przedmiotów w tych formach szkół wykazały co następuje:

- treści ekonomiczne przekazywane są we wszystkich formach szkół i są zakotwiczone w przedmiotach obowiązkowych, tak że możliwe jest połączenie teorii (przedmioty ekonomiczne) z praktyką (firmy uczniowskie).
- we wszystkich trzech krajach w podstawach programowych przedmiotów ekonomicznych zakotwiczone są tematy, które kierują uwagę uczniów na świat pracy oraz podanie analizie własnych kompetencji, zdolności i preferencji a także strukturami rynku pracy.

Ponadto w Bułgarii, Polsce i Niemczech definiuje się temat *orientacji zawodowej* jako zadanie szkół. Dlatego też szkoły uczestniczące w projekcie oferują uczniom różne formaty umożliwiające uczniom orientację przedzawodową, oprócz tego, że tematyka ta poruszana jest na przedmiotach ekonomicznych.

Nazwane kwestie tworzą korzystne warunki do trwałego włączenia metody firmy uczniowskiej do kontekstu szkół. Jednocześnie potencjały metody mogą być wykorzystane dla praktycznego i zorientowanego na działanie przekazu treści ekonomicznych oraz do wspierania zajmowania się własną koncepcją i życia zawodowego (orientacja zawodowa).

Jednak przeprowadzenie dokładniejszej analizy i porównanie wymagań programowych przedmiotów ekonomicznych w trzech krajach uwidacznia również różnice. I tak np. umieszczenie treści ekonomicznych w przedmiotach w każdym z tych krajów jest rozwiązane inaczej. Treści ekonomiczne przekazywane są w ramach odrębnych przedmiotów lub wpisane do przedmiotów łączonych. Przegląd umiejscowienia treści ekonomicznych w przedmiotach przedstawia poniższa tabelka.

Kraj	Treści ekonomiczne są zakotwiczone ...	Przedmiot(y) obowiązkowy(e)	Przedmiot fakultatywny
BG	w przedmiotach łączonych	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Technologia i przedsiębiorczość</i> (Klasy 1-7) • <i>Urządzenia gospodarstw domowych i ekonomia</i> (Klasy 5 i 6) • <i>Geografia i ekonomia</i> (Klasy 5-12) 	
PL		<ul style="list-style-type: none"> • <i>Wiedza o społeczeństwie</i> Podstawy polityki i ekonomii w gimnazjach (Klasy 6 - 9) 	
PL	odrębnym przedmiocie	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Podstawy przedsiębiorczości</i> w Liceum Ogólnokształcącym (Klasy 10- 12) 	<i>Ekonomia w praktyce</i>
DE		<ul style="list-style-type: none"> • <i>Ekonomia</i> Dolnosaksońskie szkoły średnie (Klasy 5-10) 	<i>Profil ekonomia</i>

Z zestawienia wynika, że nauczyciele bułgarscy i polscy w *gimnazjach* mają mniej korzystne warunki ramowe na połączenie pracy firm uczniowskich z treściami ekonomicznymi, ponieważ nie tylko one znajdują się w centrum uwagi.

Wyzwaniom tym można sprostać poprzez połączenie działań w firmach uczniowskich z innymi działaniami szkoły. I tak polskie *gimnazjum*, uczestniczące w projekcie Win² wykorzystuje możliwość zakotwiczenia firmy uczniowskiej w projekcie edukacyjnym. W jego ramach uczniowie założyli i prowadzą firmę uczniowską. Nauczyciele nawiązują do wiedzy przekazywanej w ramach przedmiot *wiedza o społeczeństwie*, natomiast po pogłębiają ją z uczniami w odniesieniu do działań w firmie uczniowskiej, bądź poddają refleksji doświadczenia z praktyki w projekcie edukacyjnym.

W Bułgarii natomiast potencjały połączenia firmy uczniowskiej z grupą przedmiotów pojawiają się w szczególności w klasach 5 do 8, wtedy można powiązać merytorycznie tematy

pogłębiane na zajęciach przedmiotów *Technologia i przedsiębiorczość* oraz *Geografia i ekonomia* i powiązać czy odnieść je do firmy uczniowskiej. Stawia to jednak każdą szkołę przed wyzwaniem organizacyjnym, jeżeli przedmioty nie są nauczane przez tego samego nauczyciela, który jest jednocześnie opiekunem firmy uczniowskiej. Z innej strony dla obu przedmiotów potencjały firmy uczniowskiej mogą przynieść pozytywne efekty, jeżeli przykłady z praktyki w firmie uczniowskiej zakotwiczone zostaną w obydwóch przedmiotach i wykorzystane zostaną do refleksji różnych tematów.

W szkołach średnich w Dolnej Saksonii oraz w polskich liceach można do połączenia teorii z praktyką wykorzystać dodatkowo przedmioty fakultatywne (Niemcy: Profil ekonomia, Polska: Ekonomia w praktyce). Tę możliwość wykorzystują obydwie szkoły uczestniczące w projekcie i w ramach projektu Win² opracowały koncepcje powiązania przedmiotów fakultatywnych z tematami, które omawiane są na zajęciach przedmiotów obowiązkowych.

Inny obraz odnośnie połączenia teorii z praktyką pojawił się w prywatnej Szkole Handlowej (Private Trade School, PTS) w Warnie. Uczniom przekazywana jest tutaj szeroka wiedza na temat przedsiębiorstw w ramach różnych przedmiotów ekonomicznych, jednocześnie szkoła prywatna może autonomicznie poszerzać kanon przedmiotów o dodatkowe. I tak szkoła tu opisywana przygotowała w trakcie projektu plan wynikowy przedmiotu *Zakładanie przedsiębiorstw i Entrepreneurship*, w ramach którego odbywa się praca w firmie uczniowskiej a zdobyta już wiedza poszerzana i wypróbowywana jest w praktyce. I tak tematy takie jak księgowość w firmie uczniowskiej implementowane są w istniejącym już przedmiocie *Finanse* w celu przeciwiczenia zastostowania.

Analiza i porównanie koncepcji rozwiniętych przez szkoły w trakcie trwania projektu pokazują, że dla wszystkich trzech krajów i dla wszystkich form szkół biorących udział w projekcie można stwierdzić co następuje:

- Podstawowa wiedza ekonomiczna, którą uczniowie muszą dysponować w celu zakładania i prowadzenia firmy uczniowskiej przekazywana jest we wszystkich trzech krajach na przedmiotach ekonomicznych. Wiedza podstawowa jest dla uczniów obowiązkowa, w celu samodzielnego opracowania przykładowo biznesplanu lub rozpoznania powiązań ekonomicznych oraz poddaniu ich refleksji z nauczycielem-opiekunem firmy uczniowskiej. Istotne treści zestawione są hasłowo w poniższej tabeli.
- Tematy, jak np. biznesplan lub formy prawne przedsiębiorstw muszą być z uczniami pogłębione. I tak np. w kontekście tematu *Biznesplan* czy *Formy prawne przedsiębior-*

biorstw powinny być przekazane związki pomiędzy wyborem formy prawnej a zdobyciem kapitału (przede wszystkim kapitału początkowego). Pozostałe tego typu tematy w tabelce oznaczone są kolorem szarym.

Kontakty z praktyką można integrować w każdym polu tematycznym zarówno w pracy w firmie uczniowskiej jak i na lekcji ekonomii. Zaleca się jednak zintegrować je z zajęciami ekonomicznymi, tak żeby wybrane tematy mogą być dogłębniej opracowane wspólnie w klasie, w ramach np. kontaktu z praktyką i poddane refleksji na przykładzie firmy uczniowskiej.

Dla przykładu można w klasie opracować temat biznesplan oraz omówić jego znaczenie dla zakładania przedsiębiorstwa z ekspertem z gospodarki, np. przedsiębiorcą (sukces pomysłu biznesu, zdobycie kapitału początkowego). Następnie może nastąpić napisanie biznesplanu przez grupę uczniów z firmy uczniowskiej. Innym tematem byłoby sporządzenie analizy istniejącego już biznesplanu firmy uczniowskiej.

- Również w odniesieniu do tematów dotyczących orientacji zawodowej zaleca się połączenie kontaktów z praktyką z innymi działaniami szkoły, które ukierunkowane są na orientację zawodową. Wybierając eksperta można włączyć obok przedstawicieli z lokalnej gospodarki również doradców zawodowych, przedstawicieli izb oraz osoby zajmujące się lokalnym rynkiem pracy, w zależności od celów dydaktycznych. Tematy szczególnie nadające się do połączenia ich z wycieczkami dydaktycznymi lub wywiadem z ekspertem, oznaczone są w tabeli (*).

W projekcie Win² opracowane zostały moduły z materiałami do nauczania i uczenia się odnoszące się do różnych aspektów pracy firmy uczniowskiej, które można włączyć do realizacji pojedynczych tematów:

Moduł IO1: Firmy i ich zakładanie - zakładanie firm uczniowskich,

Moduł IO2: Firma uczniowska a orientacja zawodowa

Moduł IO3: Firmy uczniowskie nawiązują kontakty z zagranicą

Moduł IO4: Metoda peer learning w firmie uczniowskiej

Moduł IO5: Instytucjonalizacja firm uczniowskich w szkołach – działania ukierunkowane na długofalowość

Wiedza podstawowa do zakładania firm uczniowskich lub do kontynuacji firm uczniowskich (hasła). Tematy w polach oznaczonych szarym kolorem należy omówić szerzej / zawrzeć w katalogu tematów.			
<ul style="list-style-type: none"> • Potrzeby, rynki i konkurencja, popyt i podaż, kształtowanie cen • Ustalenie kosztów stałych i zmiennych (zalecenie: Zadanie domowe odnośnie przychodów i wydatków w gospodarstwach domowych / np. obchodzenie się z kieszonkowym) • Cele, zadania i formy przedsiębiorstw, motywacje założenia przedsiębiorstw (czynniki push-pull, formy prawne przedsiębiorstw), podział pracy, organizacja (struktura pracy, struktura organizacyjna) <p>*Zalecenia załączenia kontaktów z praktyką (propozycje tematów, por. poniżej tabeli)</p>			
Etapy w firmie uczniowskiej	Merytoryczno- organizacyjny sposób postępowania w firmie uczniowskiej	Hasła dotyczące wiedzy istotnej do pracy w firmie uczniowskiej (przekazana w przedmiotach ekonomicznych)	Wsparcie Materiały w następujących modułach
<p>Faza zakładania przedsiębiorstw</p> 	<p>Rozwój pomysłu na biznes</p> <ul style="list-style-type: none"> • Analiza SWOT: Długotrwałość pomysłu firmy • Nazwa i logo firmy uczniowskiej • Wybór formy prawnej <p>Sporządzenie biznesplanu*. Opis</p> <ul style="list-style-type: none"> • pomysłu na firmę • produktu / usługi • klienta • rynku i konkurencji • marketingu u zbytu • organizacji firmy • pracowników i ich funkcji • szans i ryzyk • planu finansowo ekonomicznego (inwestycje, koszty, kapitał początkowy, ceny itd.) <p>Wykonanie reklamy, akwiza klientów</p>	<p>Formy przedsiębiorstw</p> <p>Analiza SWOT:</p> <p>Marketing, reklama</p> <p>Wybór formy prawnej</p> <p>Biznesplan (definicja, składniki, znaczenie i faza zakładania firmy)</p> <p>Pozyskanie kapitału (kapitał początkowy, kredyty itd.)</p> <p>Zachowanie się podczas zakupów, decyzje zakupowe, marketing, reklama</p>	<p>Moduł IO1: Przedsiębiorstwa i zakładanie przedsiębiorstw - zakładanie firm uczniowskich,</p>

<p>SF w przedsiębiorstwie</p> 	<p>Organizacja zaopatrzenia Organizacja dróg sprzedaży Pozyskanie klientów i opieka nad klientami Ustalenie procesów pracy Księgowość / organizacja finansów</p> <p>[Opcja: Firmy uczniowskie prosperują na arenie międzynarodowej: Firmy uczniowskiej za granicą, nawiązanie kontaktu]</p>	<p>Współdziałanie na siebie państwa i przedsiębiorstw (przykład: Różnice pomiędzy realnymi przedsiębiorstwami i firmami szkolnymi odnośnie np. do VAT, koszty stałe itd.)</p> <p>Handel*: regionalny, narodowy i międzynarodowy (eksport/import) Handel w Unii i poza Unią Europejską, znaczenie unii cłowej dla handlu Mój region i powiązanie z zagranicą**</p>	<p>Moduł IO1: Przedsiębiorstwa i zakładanie przedsiębiorstw - zakładanie firm uczniowskich, do organizacji finansów, zob. Materiały w rozdz. 2: Moduł IO4: Metoda peer learning w firmie uczniowskiej</p> <p>Moduł IO3: Firmy uczniowskie nawiązują kontakty z zagranicą</p>
<p>Zmiana pokoleń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Certyfikaty (osoby odchodzące) • Nowi pracownicy <p>[Dalej z firmą uczniowską]</p>	<p>Procesy ubiegania się o pracę/Wybór personelu**</p> <ul style="list-style-type: none"> • Opis stanowisk/konkursy • Przegląd teczek kandydatów • Przeprowadzenie rozmów kwalifikacyjnych <p>Przeniesienie zadań na nowych pracowników (uczenie Peer)</p>	<p>Regionalny obszar gospodarki: Infrastruktura, branże, zawody**</p> <p>Orientacja zawodowa*:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Teczki kandydatów (podanie, CV) • Moje mocne/słabe strony, kompetencje, zdolności 	<p>Moduł IO2: Firma uczniowska a orientacja zawodowa</p> <p>Moduł IO4: Metoda peer learning w firmie uczniowskiej</p>

Bibliografia

- Behrens, G. (1980): Erkundung, in: arbeiten + lernen, Heft 10-10a, Seelze, 17
- Birke, F./Loerwald, D. (2016): Preisbildung als Unterrichtsthema, in: Unterricht Wirtschaft + Politik, (01/2016), 12
- Kaminski, H./Loerwald, D. (2015): Edukacja w duchu przedsiębiorczości w Niemczech (deutscher Titel: Entrepreneurship Education in Deutschland), in: Kwartalnik Celny, (Nr. 1-2 (19-20)), 4-9
- Eickelmann, D. (2006): Schülerunternehmen im Konzept ökonomischer Bildung, in: Unterricht Wirtschaft, 04/2016, Heft 28, 3-9
- Hübner, M. (2006): Firmy uczniowskie i dni z praktyką , w: Unterricht Wirtschaft, 04/2016, Heft 28, 10-15
- Hübner, M./Windels, G. (2008): Firmy uczniowskie i dni z praktyką , w: Jung, E. (Hg.): Zwischen Qualifikationswandel und Markteng. Konzepte und Strategien einer zeitgemäßen Berufsorientierung. Basiswissen Berufsorientierung, Band 1, Hohengehren: Schneider Verlag, 238-256
- Kaiser, F.-J./Kaminski, H. (2012): Methodik des Ökonomieunterrichts. Grundlagen eines handlungsorientierten Lernkonzepts mit Beispielen, unter Mitarbeit von V. Brettschneider, K. Eggert, M. Koch und R. Schröder, 4. vollst. überarb. Aufl., Bad Heilbrunn: Klinkhardt UTB
- Kaminski, H. (2017): Fachdidaktik der ökonomischen Bildung, Stuttgart: utb/Schöningh
- Kaminski, H./Brettschneider, V./Eggert, K./Hübner, M./Koch, M. (2007): Mehr Wirtschaft in die Schule, Wiesbaden: Universum Verlag
- Kaminski, H./Kaiser, F.-J. (2012): Methodik des Ökonomieunterrichts, 4. Aufl., Bad Heilbrunn: Klinkhardt, 244-259
- Kirchner, V./Loerwald, D. (2014): Entrepreneurship Education in der ökonomischen Bildung, Eine fachdidaktische Konzeption für den Wirtschaftsunterricht, Hamburg: Joachim Herz Stiftung Verlag
- Kirchner, V./Loerwald, D. (2013): Ökonomische Bildung im Zentralabitur. Eine qualitative Inhaltsanalyse der Zentralabituraufgaben 2007-2011, Reihe Oldenburger Diskussionspapiere zur ökonomischen Bildung, hg. v. Kaminski, H./Loerwald, D./Schröder, R., Diskussionspapier No. 01/2013, Oldenburg
- Koch, M./Loerwald, D. (2017): Wirtschaft und Ethik als Unterrichtsthema, in: Unterricht Wirtschaft + Politik, (02/2017), 10-11
- Müller, C./Loerwald, D. (2017): Wirtschafts- und Unternehmensethik, Ein Überblick, in: Unterricht Wirtschaft + Politik, (02/2017), 2-8
- Klafki, W. (Hg.) (1970): Unterrichtsbeispiele der Hinführung zur Wirtschafts- und Arbeitswelt, Düsseldorf, 86
- Wolf, H.-U. (1991): Der Betriebsrat als „Experte“ im Unterricht, in: arbeiten + lernen, Heft 3, Seelze: Friedrich, 46 ff.

Kontakt:

Institut für Ökonomische Bildung (IÖB) gemeinnützige GmbH
Bismarckstraße 31
26122 Oldenburg
www.ioeb.de